

KERTINĖ
PARAŠTĖKrikščioniško apsisprendimo
politika

Išėjimoje dauguma seka politinį gyvenimą Lietuvoje iš tolo. Simpatizuoja stipriai antikomunistinėms grupuotėms. Domisi, kas vyksta aplamai šalies ekonomikoje ir valdžioje, bet mažai kreipia dėmesio į partijų veiklą, nebent prieš rinkimus. Ir tai tik su noru, kad dešinieji laimėtų. Kaip dabartinė valdžia ar paskiros partijos veikia, ką daro ir ko siekia užjūriuose, atrodo, rūpi tik iš tolo.

Atvykę iš Lietuvos politikai dažniausiai painformuoja mūsų visuomenę ir prašo parinkti pinigų jų partijoms. Atrodo, lyg užjūriečiai nieko neišmano ir nieko tinkamo neturėtų pasakyti iš savo patirties apie krašto valdymą. Panašiai yra ir su visuomeninėmis šalpos, švietimo ar jaunimo organizacijomis: duokite pinigų, daug pinigų, o mums nereikia nei iš mandagumo pasakyti, kaip jie buvo panaudoti.

Šitas atsiribojimas nuo organizacijų einamųjų reikalų ir tik pinigų siuntimas pamažu keičiasi. Užjūris nebenori ir neturi laikyti savęs neišmanėliais ir nesidominčiais, kas atsitinka su ta gana sunkiai surinkta parama iš čia.

Pripažinkime, kad politikoje neuztenka būti "prieš". Būtina turėti aiškų supratimą, kas daro "už" tam tikrus planus ir kaip juos įkūnyti. Besidominčys, kas darosi Lietuvoje, pradeda vis labiau sekti, ne tik kas prieš ar už, bet kaip vykdomi valdžios darbai ar dešiniųjų, ar kairiųjų.

Prieš kelis mėnesius nemažai krikščioniškos pasaulėžiūros išėjusių pradėjo glaudesni bendravimą su Lietuvos Krikščionių demokratų partijos vadyba, skyriais ir paskirais nariais. Šis bendradarbiavimas sudarė progą artiau susipažinti su tos partijos padėtimi ir galimybėmis.

Tarp krikščioniško galvavimo išėjusių atsiranda vis daugiau tokių, kurie norėtų ne tik remti Lietuvos politinę veiklą, bet ir dėl jos pasisakyti, o taipgi būti išgirsti. Tokios sąlygos jau pamažu sudaromos tiems, kurie nori dirbti su partija.

Ateinantį šeštadienį, birželio 7 dieną, Čikagoje, Jaunimo centro Čiurlionio galerijos patalpose, įvyks krikščioniškos minties politinės svarstybos. Dr.

Petrui Kisieliui pirmininkaujant, šią konferenciją rengia ir remia įvairių nusiteikimų grupė žmonių, pajutusių ir iš šalies daug pritarimo tokiam susibuvimui. Kadangi visuomenė yra kviečiama pasiklausyti ir pasisakyti šiose svarstybose, tikimasi, kad kam tik yra svarbu krikščioniškai etiškos, moralinės nuostatos viešajame gyvenime, susidomės šiomis diskusijomis. Ar tai būtų skautai, ar ateitininkai, ar bažnytinių organizacijų nariai, ar nepriklausantys, evangelikai ar katalikai — tie, kurie norėtų matyti Lietuvą atkrikščionintą.

Konferencijoje norima pasiūlyti formuoti apie politinę padėtį Lietuvoje apskritai ir apie teikiamą Krikščionių demokratų partiją. Nemažai tos partijos remėjų galvoja, kad Lietuvai verta pasinaudoti krikščionių demokratų veiklos patirtimi Europoje. Šiais metais suka 100 metų nuo Ludwig Erhard gimimo — krikščionių demokratų veikėjo, kuris vadinamas Vokietijos ekonominio stebuklo tėvu. Jo ir jo bendraminčių pradėta ir labai sėkmingai vykdyta "Soziale Marktwirtschaft" — socialinė rinkos ekonomika — turėtų būti mūsų kraštui gražus pavyzdys, vertas pasekti. Vokietijoje praktikuojamas subsidijinis principas viešajame gyvenime labai padeda suvaldyti biurokratizmą, kuris labai išsigalvėjęs Lietuvoje.

Per tokias svarstybas siekiama bus rasti būdų, kaip išsivija gali prisidėti prie krikščioniškos minties įkūnijimo politiniame Lietuvos gyvenime. Patirti, kas galetų ir norėtų šitoki bendravimą stiprinti. Norima pritraukti visus tuos išėjusius, kuriems svarbu, kad Lietuvoje būtų siekiama dora ir artimo meilės pagrįstos politikos. Dabar Lietuvoje krikščionis demokratas nebepriskaito nuo dvasininkijos įtakos, nors jos mokymų nevengia. (Lietuvos dvasininkams dabar nepageidautina priklausyti kokiam nors partijai.) Ieškoma ten ir čia žmonių, kurie, būdami įvairių nusiteikimų, sugebėtų suderinti savo skirtumus partijos rėmuose ir įnešti bendrą daugumos nusistatymą į politinę areną, siekiant krikščioninti kraštą. Ieškant ne paties politinės svarstybos. Dr.

„Giria žalioji“

VYTAUTAS GIRDZIJAUSKAS

Giria nuo seno lietuviui buvo saugumo, šventumo simbolis. Ir paslapties. Priešams ir silpnas dvasiams — baimės. Sunkymė čiais giria ne vienam tapdavo tikraisiais namais. Nenuostabu, kad giria deramą vietą užima daugelio lietuvių menininkų kūryboje. Ypač rašytojų, muzikų: Simono Daukanto, Antano Baranauko, Maironio, M. K. Čiurlionio, Sofijos Čiurlionienės-Kymantaitės, Petro Dirgėlos...

*O giria mano, mano žalioji,
Štai kodėl tavo tos pasakos*

*tokios:
dangų ir žemę savy tu nešioji,
amžiais nelaisvėje, — laisvę
sapnuoji,
meilę tau plėšia, — tu meilei
dainuoji...*

Tokių posmų Sofija Čiurlionienė-Kymantaitė pradeda savo poemą „Giria žalioji“ (Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1997). Tokiu posmu ba landžio 13 dieną prasidėjo po pietė, skirta šiam leidiniui, Vilniuje, Čiurlionio namuose Savivaldybės gatvėje. Ne, ne visai tokiu posmu — pirmas akordas M. K. Čiurlionio pjesės, atliekamos pianistės S. Bielionytės. Juk ir poema prasideda paskyrimu Mikalojui Konstantinui Čiurlioniui:

*Tu pasakyk man, ar aš
atradau
Kelį į Tavo užburto
pasaulį —
Girios Žaliosios tą pasaką
graudžią
Tau aš sekiau*

Čiurlionio namuose tą pasaką graudžią glaudžiam būreliui klausytojų, suradusių kelią į poetės dvasios pasaulį, sekė aktorai L. Rupšytė, R. Skardžiūnaitė, S. Bagalijūnas, D. Jankauskaitė, protarpiais į poemą

kant ne konfrontacijos, bet su gyvenimo bendrumu labui.

Vienas svarbiausių Vokietijos krikščionių demokratų veiklos aspektų yra jų sugebėjimas veikti pluralistinėje aplinkoje. Lietuvoje nuolat bažnyčią lankančių yra mažuma. Reikia užtat mokytis gyventi su įvairių ideologijų žmonėmis ir tuo pačiu metu sugebėti demokratiškai įtikinti kitus.

Norėtųsi, kad išsivija atrastų galimybė ir turėtų norą prisidėti prie mūsų tėvynės politinio gyvenimo. Iš to turėtų būti, tikėjimės, naudos mūsų tėvynainiams ir pasitenkinimo išėjimams. To siekia iš dalies ir ši konferencija.

Jonas Pabedinskas

ipinant autorės prisiminimų apie Čiurlionį ir dabar jau muziejumi virtusius jo namus.

Literatūrologas R. Karmalavičius išryškino vieną kitą poemos bruožą, nusakantį jos vietą tiek autorės kūryboje, tiek apskritai lietuvių literatūroje. Poemos unikalumas, suprantama, yra jos sąsajos su tautosaka. Net herojų vardai — Papatė, Kernius, Miškinis, Žaltys, Vėra, Lokys, Apuokas — iš pasakos. Siužeto pagrindas taip pat glūdi epinių pasakų gėmėse. O rasi ir tikro epo, dabar jau užmiršto, atšvaitų prasi-muša jame. Laukų sūnus, pamilęs miškų karalaitę, kovodamas su blogio nešėjais žūva.

Tai amžinosios meno temos — šviesių ir tamsių pradų sandūros — savita interpretacija. Gal šiam pragmatiškam ir gana rūšiam laikui liaudiška pasakojimo forma ir nėra labai patraukli, nes norisi ko nors visiškai nauja, neįprasta, reikia at-radimų. Poemai galima būtų prikišti snetimentalumą, romantizmą ir kitas ydas, bet ar tai nebus paviršutiniška iš-ankstinė nuostata?

... pasakose, legendose ir liaudies dainose [autorė] išvėlgė simbolines gelmes. Jau tada jos kūryboje buvo ryškūs minties kosmiškumas, simbolizmo atšvaitai, universalumo tendencijos — kalba poetė Aldona Puišytė apie autorę ir jos kūrybą knygoje paskelbtame straipsnyje „Grozio, supolio ir vilties giesmės“. Savo samprotavimus poetė baigia taip: „Aštuoniskart pakartojantis 'mano' ar nebyloja, kad Girmoje žaliajoje po sim-bolių skraistėm vienur leng-vutėm ir perregimom, kitur —

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis

Miškas
1907-1908

sunkiom ir slėpiningom, slypi ne tik poemos veikėjų, tautos, bet ir pačios Sofijos Čiurlionienės gyvenimo ir lemties šifrai? Tad gal nevertėtų numoti ranka į kūrinių, kuriame galima išvėlgti „gyvenimo ir lemties šifrų“ kiekvienam iš mūsų.

Poema unikali dar ir tuo, kad anais laikais negalėjo būti sukomponuota ir paskelbta tokiu pavidalu, kokio norėjo autorė. Ketvirtosios, tada nepaskelbtos, giesmės fragmentai liudija, kad laisvoje šalyje poemos siužetas būtų pakrypęs visai kita linkme, būtų susisijęs su mūsų

dienomis ir skaudžiais pastarųjų dešimtmečių įvykiais.

Apie atrastus po autorės mirties rankraščius, jų likimą — per popietę Čiurlionio namuose šiek tiek užsiminė Čiurlionių vaikaitė dailininkė Dalia Palukaitienė. Čia dar būtų galima rimsta, nurimsta, apmiršta, tačiau ir apmirusi giria — dužgia“ (Benamųjų knygos, p. 589). Ji buvo lemiama. Apmiršta, kad mūsų poligrafininkai tokio pa-

siaukojimo nerodo — Čiurlionio paveikslų atspaudai gerokai nutolę nuo originalų.

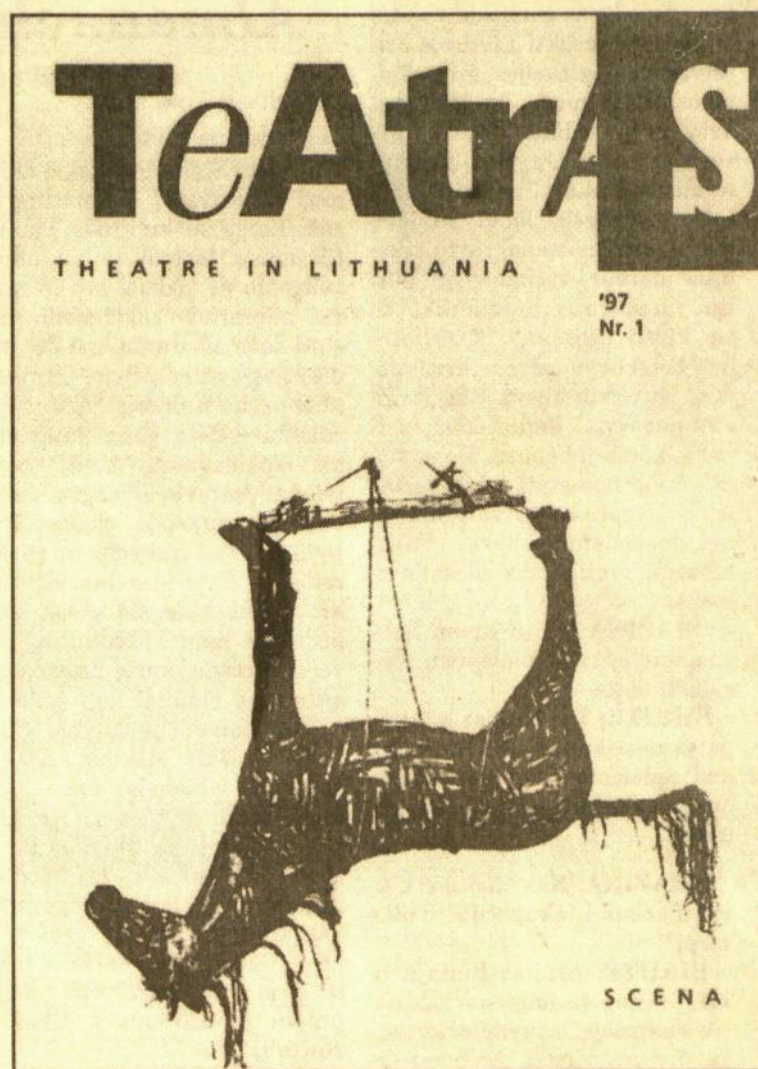
Girios temos amžinumą ir aktualumą liudija visai nauji mūsų rašytojų kūrinių. Štai kaip užbaigia Petras Dirgėla naująją savo romaną „Giria iš Žemės keleivių“ epo Karalystė: „Žalioji giria!.. Čia ji šlama, ūžia, siaudžia, čia ji čiulba, kle-ga, gieda, staugia, ubauja, čia ji rimsta, nurimsta, apmiršta, ta-čiau ir apmirusi giria — dužgia“ (Benamųjų knygos, p. 589). Ji buvo lemiama. Apmiršta, kad mūsų poligrafininkai tokio pa-

Naujas almanachas „Teatras“

ALGIMANTAS ANTANAS
NAUJOKAITIS

Po Atgimimo vėjų pagyvėjo, atkuto ne tik sostinės Vilniaus, bet ir Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio Juozo Miltinio teatrai, papildėjo žiūrovų salės. Tas pagyvėjimas, visuomenės susidomėjimas teatru, jo atsinaujinimu, leidyklą „Scena“ paskatino pradėti leisti naują, solidų almanachą *Teatras (Theatre in Lithuania)*. Per metus išeis dvi šio almanacho knygos. Tekstai spausdinami lietuvių ir anglų kalbomis. Tuo siekiama pristatyti pasauliui, o taip pat, be abejo, ir menais besidominčiam bei sunkiau lietuviškai skaitančiam išėjusių jaunimui ne tik svarbesnius lietuvių teatro reiškinius, bet ir mūsų teatrinę mintį, Lietuvoje ir kitur sukurtus naujų dramaturgų veikalus.

Balandžio pradžioje pasirodžiusio almanacho *Teatras* pirmajame numeryje išspausdintame redakcinės kolegijos žodyje rašoma, kad šio leidinio tikslas — analizuoti ir vertinti gyvą teatrines kūrybos procesą, diskutuoti opiais dramos, muzikos klausimais, taip pat aptarti ekonomines teatro proble-mas. Žadama siekti žanrų

SCENA

Šiame numeryje:

Krikščioniška pasaulėžiūra paremta politika • Sofijos Kymantaitės-Čiurlionienės poema • Almanachas „Teatras“ • Repesijų Lietuvoje tyrimai (3) • A.a. skulptorių Vytautą Kašubą prisimena jo draugas • Danguolės Sadūnaitės eilėraščiai • Knygos apie a.a. solistą Vladą Baltrušaitį sutiktuves • „Saulutės“ koncertas Čikagoje

įvairovės, derinant probleminius straipsnius, recenzijas su kūrybinio portreto, esė, diskusijos, interviu žanrais. Nuolatinė almanacho rubrika bus naujos originalios lietuvių, taip pat ir išėjusių, dramaturgijos pristatymas, kuris, redakcinės kolegijos nuomone, turėtų paskatinti režisierių ir dramaturgų kūrybinį dialogą.

Bendrąsias almanacho temas ketinama labiau sieti su konkrečiais teatrinio sezono įvykiais, kurie turėtų diktuoti kiekvienos amanacho knygos koncepciją. Jau pirmajame almanacho numeryje daug vietos skiriama ne taip seniai Vilniuje įvykusio tarptautinio teatrinio forumo „Kaitos taškas“ aptarimui ir jame dalyvavusių Latvijos, Estijos, Gruzijos jaunųjų menininkų kūrybos analizei, kuri suteikė galimybę pasvarstyti teatro kaitą bei jo santykius su laiku, ypač pokomunistinėse šalyse, buvusiose Sovietų Sąjungos dalimi. Šiai temai skirti teatrologų R. Paukštytės, V. Jauniškio, kitų autorių straipsniai. Viena iš jų Audronis Luiga (jis yra almanacho vyriausiasis redaktorius) rašo, kad forumo „Kaitos taškas“ skaitymai pademonstravo ypač prasmingą faktą, kad šiandien teatras nėra uždara sistema, kad jis domina,

(Nukelta į 2 psl.)

Tiesos ieškojimo metai

Pokalbis su Birute Burauskaite

GRAŽINA SLAVENIENĖ

(Tėsinys iš praėjusio šeštadienio)

GRAŽINA: Girdėjau reikalavimą, kad Lietuvos vyriausybė turinti atimti Slavinų nuosavybes ir pilietybę, susigrąžinti juos į Lietuvą ir teisti. Reikalaujama teisti ir Ruslaną, Dušaną, kitus. Ar turime tam įstatymus?

BIRUTĖ: Mūsų įstatymai nėra tikslūs, nėra poįstatyminių aktų, kurie yra būtini, kad 1991 metais priimtas įstatymas *Del atsakomybės už Lietuvos gyventojų genocidą* normaliai veiktų. Teisinėje valstybėje yra aiškiai apibrėžtas nusikaltimas ir pagal jį teisiama, o ne atvirkščiai, kaip pas Staliną. Pas mus net nėra įstatymiškai apibrėžta, kad NKVD buvo genocidą planuojanti ir vykdanči struktūra. Imkime, pavyzdžiui, Gaidžių šeimos bylą, iškeltą 1989 metais. Nors yra gyvų liudytojų, teisėjas po dviejų posėdžių 1995 ir 1996 metais nutarė, kad tai buvo kriminalinis nusikaltimas, kuriam taikoma senatis. Jeigu būtų įstatymu apibrėžta, kad NKVD buvo genocidinė įstaiga, tai enkavedistas-tribnas N. Kuriakinas būtų teisiamas kaip genocido tiesioginis vykdytojas. Turime nemažą skaičių gyvų nusikaltėlių, kuriems tokie įstatymai parankūs. Pradėjus nagrinėti, galime prieiti iki dabartinių laikų. Dėl to delsiama. Mūsų Centras Lietuvos generalinei prokuratūrai yra pateikęs medžiagą apie žudynes, bet visos bylos buvo sąmoningai nutrauktos 1993 metais. Rainių ir Juodupės žudynių vykdytojai iki šiol neteisti.

Man atrodo, kad bijomasi analogijų. Vienur pradėsi, nežinai, kur baigsi. O kas šaudė žydus? Buvo visokių kolaborantų. Vieni galėjo atsisakyti nuo juodo darbo, kiti – ne. Kiekviena byla – likimas.

GRAŽINA: Amerikoj rašoma, kad Lietuvos vyriausybė delsia, lengvai išteisina žydų žudynėm apkaltintus asmenis. Blogėja Lietuvos įvaizdis. Per Jūsų rankas perėjo tiek daug dokumentų. Ką sako Jūsų statistika?

BIRUTĖ: Šią sritį tyrinėja mokslininkai iš Wiesenthal centro. Jie dirba archyvuose. Aš pati šita tema neužsiimu. Bet galiu tiek pasakyti. Dirbant su NKVD / KGB dokumentais, vien tik jais remtis negalima. Sovietiniais laikais bylos buvo visai sudarinėjamos: provokacijos, klaidingi kaltinimai, klaidingos išvados, klaidingi nuosprendžiai. Žmogus galėjo būti apkaltintas ir nuteistas ne už tai, ką jis padarė, bet už tai, ką tardytojui reikėjo įrodyti. Pavyzdžiui, yra toks 58 straipsnis. Tai labai platus paragrafas. Juo galima bet ką apkaltinti. Yra buvusių politinių kalinių, neteisinių apkaltintų žudynėmis.

Man teko peržiūrėti apie 2,000 bylų, kuriose beveik visi kaltinamieji teisiami už tai, kad dalyvavo tarybinių žmonių žudymo akcijose (taip dažniausiai KGB įvardino žydų žudynes, neminant tautybės). Bet įsigilinus į tas bylas ir iš liudininkų parodymų išaiškėja, kad pirminis kaltinimas nebūtinai pasitvirtina. Kartais išaiškėja, kad apkaltintas asmuo net nebuvo ten, kur jis neva tai šaudė. Prisimenu atvejį, kai žmogus buvo apkaltintas už šaudymą Gudijoje, o pasirodė, kad tas burys, kuriame jis tarnavo, niekad nebuvo Gudijoje. Vienas vyrukas, panaikinus Plechavičiaus rinktinę, dirbo prie geležinkelio, buvo apkaltintas dalyvavime žydų

egzekucijoje, nuteistas ir sušaudytas. Pasirodė po daugelio tyrimų, kad jis buvo eilinis sargybinis, dabar jį rehabilitavo. Arba žmogus apkaltintas už dalyvavimą susidorojimo akcijoj, bet tai nebūtinai buvo žydai. Buvo šaudomi ir lietuviai, ir ukrainiečiai ir kiti. Nežinau, kiek Wiesenthal mokslininkai susipažinę su tais KGB veiklos metodais, ar turi pakankamai laiko atlikti visapusišką tyrinėjimą, apklausinėti žmones, ar jie remiasi vien pirminiu kaltinimu. Šitą darbą turi atlikti mūsų mokslininkai. Bet mes nieko nedarom. Kai Wiesenthal centro atstovas viešai pareiškia, kad Lietuvoje rehabilituota tiek ir tiek tūkstančių žydšaudžių, tai mes pykštam. O ką galime pasakyti? Ne, tiek nebuvo, buvo daug mažiau. O kiek jų buvo? Reikia nustatyti tiesą, kokia ji būtų. Kaltė turi būti nustatyta kompetentingai, ne sovietinių represijų struktūrų, ne užsienio visuomeninių organizacijų, bet Lietuvos Respublikos teisinių institucijų. Nėra jau taip labai sunku atskirti tikrus žudikus nuo nepagrįstai apkaltintų. Tegul bus jų keli šimtai, o gal tūkstantis. Tai aktyvistų. Statistiškai žiūrint, tai nėra labai didelis skaičius. Bet kol nėra įvardinti konkretūs kaltininkai, mes visi nešame dalį tos didelės kaltės. Nesutinku su nuomone, kad negalima skelbti pavardžių, nes nukentęs giminės ir artimieji. Manau, kad jie neatsako už savo giminaičių veiksmus. Reikia ugdyti asmeninės atsakomybės nuostatą.

GRAŽINA: Šia tema tiek daug kalbama, nejaugi nieko konkretaus neatliekama? Man atrodo, kad šis darbas turėtų įeiti į Genocido centro tyrinėjimų apimtį.

BIRUTĖ: Šis darbas neįtrauktas į LGGRT centro planus. Negirdėti, kad būtų vyriausybinių lygiu rūpinamasi greičiau turėti konkretų ir galutinį žydus šaudžiusių Lietuvos gyventojų sąrašą. Aš kaip tik šiandien kalbėjau su LGGR tyrimo instituto direktorium Valentinu Brandišausku ir konkrečiai jo klausiau. Jis šioje srityje nedirba ir nenumato dirbti. Man, dirbant represijų tyrimų darbą, tenka susidurti su šia problema ir matau, kad ją reikia nedelsiant spręsti. Teisminės procedūros genocido vykdytojams turi atlikti Lietuvos teisėtvarkos institucijos. Paruošiamuosius tyrimus iki iškeliant bylą turėtų atlikti Lietuvos gyventojų genocido tyrimo instituto mokslininkai. Suprantu, kad tai nedėkingas, labai sunkus, reikalaujantis nepaprasto tikslumo darbas, tyrimai turi būti itin nuodugnūs ir kvalifikuoti, čia klysti negalima. Rezultatai bus bet kuriuo atveju kritikuojami iš įvairių pusių. Bet jį reikia padaryti. Reikia nustatyti tiesą, kokia ji būtų. Deja, šioje srityje nematyti jokio darbo, jokios krypties, nei valstybiniu, nei visuomeniniu lygiu. Paliekame jį svetimiems mokslininkams.

GRAŽINA: Ar turite statistikos apie žydams padėjusių išsigelti lietuvių?

BIRUTĖ: Tie žmonės kuklūs, patys nesiskelbia. Jautiu kalte, kad apleidome šią temą. Savo anketose šio klausimo nebuvom įrašę.

GRAŽINA: Kas šiuo metu tiria nacistinį okupacijos laikotarpį?

BIRUTĖ: Arūnas Bubnys tiria pasipriešinimų istoriją, nacių okupaciją, apgynę disertaciją. Jis yra vienas Archyvų departamento direktorių. Greitu

laiku išeis ir jo knyga. Jos išleidimą remia Lietuvių tautinis kultūros fondas. Brandišauskas apgynė disertaciją apie nacistinę okupaciją ir sukilimą, išleido monografiją, bet jo knygoje šis klausimas tik paviršutiniškai naliestas. L. Truška irgi dirba „GGRT genocido centre“.

GRAŽINA: Pastebėjau, kad Genocido centras pradėjo leisti gražų mėnesinį žurnalą *Tautos atmintis*. Jį redaguoja Zigmas Maliukevičius, redakcinę kolegiją minimi Valentinas Brandišauskas, Gintautas Iešmantas, Vytautas Skuodis, Viktoras Petkus. 1996 metų birželio mėnesio numeryje skelbiamas sąrašas 1947-1967 metų politinių kalinių. Kaip jis derinasi su Jūsų sąrašais?

BIRUTĖ: Jų skelbiamas sąrašas nėra pilnas, tai sąrašas asmenų, kurių bylas peržiūrėjo prokuratūra ir juos rehabilitavo. Jeigu asmuo nėra rehabilituotas, jo šiame sąraše nėra. 1993 metais Vidaus reikalų ministerijos informacijos centras išleido pirmą tomą trėmimų sąrašų pagal rajonus.

GRAŽINA: Ką dabar veikia istorikai iš buvusios Komisijos KGB veiklai tirti?

BIRUTĖ: Tai labai aktyvi leidybinė grupė Kaune, Gajausko Lietuvos Politinių kalinių ir trėmimų sąjungos istorijos sekcija. Ten dirba Nijolė Gaškaitė, J. Starkauskas, D. Stantikas, Ulevičius. Jų dėmesio objektas yra partizaninis judėjimas, pasipriešinimo organizavimas, jo struktūra, kovotojai ir jų likimai. Mes su jais keičiamės informacija. Jie leidžia žurnalą *Laisvės kovų archyvas*, publikuoja dokumentus, pavyzdžiui, minėtas dvi brošiūras *Iš naujausios Lietuvos istorijos* apie agentų veiklą. Gaškaitė, Kuodytė ir Starkauskas išleido dvi dideles apimties knygas apie partizaninę veiklą ir rezistencinę kovą nuo 1944 iki 1954 metų. Šitie veikalai įeina į *Lietuvos kančių ir kovų istorijos* apimtį, juos finansuoja Pasaulio Lietuvių Bendruomenė. Žurnalo *Laisvės kovų archyvo* numerius remia PLB ir pavieniai asmenys. Visi rėmėjai įrašomi tituliariuose puslapiuose. Valstybė jiems lėšų neskiria.

Šiaip mokslinį tiriamąjį darbą atlieka Istorijos instituto darbuotojai. Ten dirba Arvydas Anušauskas, Stasys Buchaveckas, Eugenijus Grunskis. Anušauskas ir Grunskis neseniai apgynė daktaratus ir jau išleido po knygą. Jų tyrimo objektas – sovietinė okupacija. Anušauskas artimai kooperuoja su mumis, mūsų naujai laidai para-

Vytautas Kašuba (1915–1997)

Rūpintojėlis

Vytauto Maželio nuotraukos

iniuose puslapiuose. Valstybė jiems lėšų neskiria. Šiaip mokslinį tiriamąjį darbą atlieka Istorijos instituto darbuotojai. Ten dirba Arvydas Anušauskas, Stasys Buchaveckas, Eugenijus Grunskis. Anušauskas ir Grunskis neseniai apgynė daktaratus ir jau išleido po knygą. Jų tyrimo objektas – sovietinė okupacija. Anušauskas artimai kooperuoja su mumis, mūsų naujai laidai para-

Almanachas „Teatras“

(Atkelta iš 1 psl.)

patraukia ne tik teatralus.

O poeto Sigito Parulskio atėjimas į teatrą, į dramaturgiją, rašo Luiga, aiškiai rodo, kad ne tik mūsų teatrui reikia naujo žvilgsnio ar žodžio, bet ir teatrą neaparoado sugebėjimo mąstyti savo atvirumu, gal net auditorijos artumu. Beje, pirmasis almanacho numeris Sigitui Parulskui skiria gana daug vietos, spausdinami kelių scenų tekstai (lietuvių ir anglų kalbomis) iš naujos jo pjesės „P.S. Byla O.K.“. Atsakydamas į teatrologės R. Marcinkevičiūtės klausimus apie šią pjesę, kalbėdamas apie kulminacinę šio veikalo sceną, kurią provokuoja autoriaus vidiniai išgyvenimai, su tikėjimu susiję dalykai, Sigitai Parulskis aiškina: „Tikėjimas yra labiausiai mane patį kankinanti problema. Norėjau ne apmąstyti tą tikėjimo problemą ar atrasti jos žodinę išraišką, bet būtent išgyventi, patirti. Man pačiam labai rūpėjo aiškintis tuos dalykus tekste, o ne, kad paskui visi tai suprastų ir aiškintų kritikai ir žiūrovai“.

Almanacho pirmajame numeryje taip pat nagrinėjama

Jono Vaitkaus pastatyta Oskaro Milašiaus poetinė drama „Miguel Manara“, Rimo Tumino režisuotas Michailo Lermontovo „Maskaradas“. Sulygindamas šį Tumino spektaklį su kitais jo režisuotais, teatro kritikas Egmontas Jansonas rašo: „Tai, kas ankstesniuose Rimo Tumino spektakliuose buvo fragmentiška, 'Maskarade' tapo principine nuostata. Teatrališkumas, žaidimas, kinematografija – tai trys banginiai, ant kurių kuriamas Rimo Tumino teatras, 'Maskarade' iškilio į paviršių ir parodė savo nugaras“.

Spausdinamas taip pat Auditorio Luigos pasikalbėjimas su Nacionalinės premijos laureatu aktorium Valentinu Masalskiu, Apie šiuolaikinio lietuviško baleto kontūrus rašo Helmutas Šabasevičius, apie scenografą Joną Arcišauską – Daiva Šabasevičienė. (Beje, Jono Arcišausko objektas iš spektaklio „Stebuklas“ puošia ir almanacho pirmojo numerio viršelį, žr. 1 psl.) Almanache rasime svarbiausių teatrinio ir muzikinio gyvenimo įvykių kroniką, visų Lietuvos teatrų repertuarus.

Tolimesniame almanacho *Teatras* numeryje numatoma ap-

Teko girdėti komentarų, kad publikavimas vyksta nekoordinuotai, yra duplikavimų. Aš džiaugiuosi kiekviena knyga, kiekvienu sąrašu. Šis laikotarpis daug metų buvo nutylimas arba falsifikuojamas sovietinių istorikų melu. Tą spragą dabar reikia užpildyti. Manau, yra gerai, kad darbas vyksta keliuose frontuose, o ne vienoj centralizuotoj įstaigoj. Kuo daugiau turėsime iš ko rinktis, tuo lengviau bus pasiekti galutinių rezultatų. Klaidas galėsime vėliau ištaisyti. Laikas padės atrinkti, kas tikrai vertingo ir išliekamo. Tik tokiu būdu užpildysim mūsų istorijos baltas dėmes, rasim atsakymus. Viena tikrai aišku: išeivijos finansinė parama yra labai reikalinga. Be jos beveik visos čia paminėtos knygos dar dabar gulėtų stalčiuose.

GRAŽINA: Ką apima Jūsų antras tomas? Koks preliminariskai žiūrint bus pokario represuotų žmonių skaičius?

BIRUTĖ: Antras tomas apima laikotarpį nuo 1944 iki 1947 metų. A ir B pavardės jau konvertuojame į tekstą. Medžiagą pradėjome rinkti jau 1970 metais. Didžiąją dalį pokario metais represuotų žmonių sudaro įkalinti ir žuvusieji. Kiti buvo išsiųsti į frontą arba po tardymų paleisti invalidais. Oficialiuose dokumentuose nužudyti asmenys vadinami pagal sovietinę terminologiją banditais. Naujausius duomenis pateikia Arvydas Anušauskas knygoje *Lietuvių tautos sovietinės naikinimas*. Ištiesi kaimai buvo sunaikinti. Baisūs tai skaičiai. Kai pradėjome dirbti, buvom numatę pateikti apie 40,000. Jų dabar turime vos ne dvigubai daugiau, nei mes galvojom. Reikės paminėti apie 70,000 asmenų, tai jau fiziškai reikės dviejų tomų. Tokiam ilgiam sąrašui ir mūsų kompiuteriai nebetiktų.

GRAŽINA: Kada pasirodys antroji laida?

BIRUTĖ: Tikimės, kad 1997 metais. Suvedame į kompiuterinį banką paskutinius patikslinimus ir papildymus iš 1,600 politinių kalinių, suimtų nuo 1940 metų birželio iki 1941 metų sausio mėnesio sąrašo, ir 300 vilniečių. Baigiamė patobulinti banko duomenų konvertavimą į tekstą, kad liktų kuo mažiau redagavimo ir maketavimas būtų greitesnis. Pirmą knygą spausdinsime fotografiniu būdu, ofsetu. Šis kelias brangesnis, bet

patikimas, nes patys sumaketai išvengsime daug naujų klaidų. Popieriaus turime, sutaupeime iš seniau, už Vagnoriaus skirtus pinigus. Kainuos pagal preliminarinius apskaičiavimus daugiau kaip 50,000 litų. Įteikėm 45,000 litų pareišką Švietimo ministerijai, bet dar nieko negavome. Po bankų sugriuvimo viskas pasidarė daug sunkiau. Brangsta elektra, benzinas, tai atsiliepia ir spausdinimo darbams. Tikimės gauti kokį nors kreditą, pasiskolinti 20,000 litų kaip avansą, o vėliau, platinant, surinkti likusius. Knygos savikaina bus daugiau kaip 30 litų, taigi ji bus brangoka. Bet pirmą tomą labai greitai iš-pardavėm. Išleidome nedideliu tiražu, 2,000, galėjo būti dvigubai daugiau. Nebepatogu vis prašyti iš mūsų tautiečių užjūryje. Būtų gražu, jei surastumėm mecenatą tarp mūsų vietinių pasiturinčių verslininkų. Nejaugi jie nejaucia tokios knygos reikalingumo? Kam gi mes dirbame, jeigu mūsų darbas rūpi tik lietuviams užjūryje, o čia niekam neberūpi?

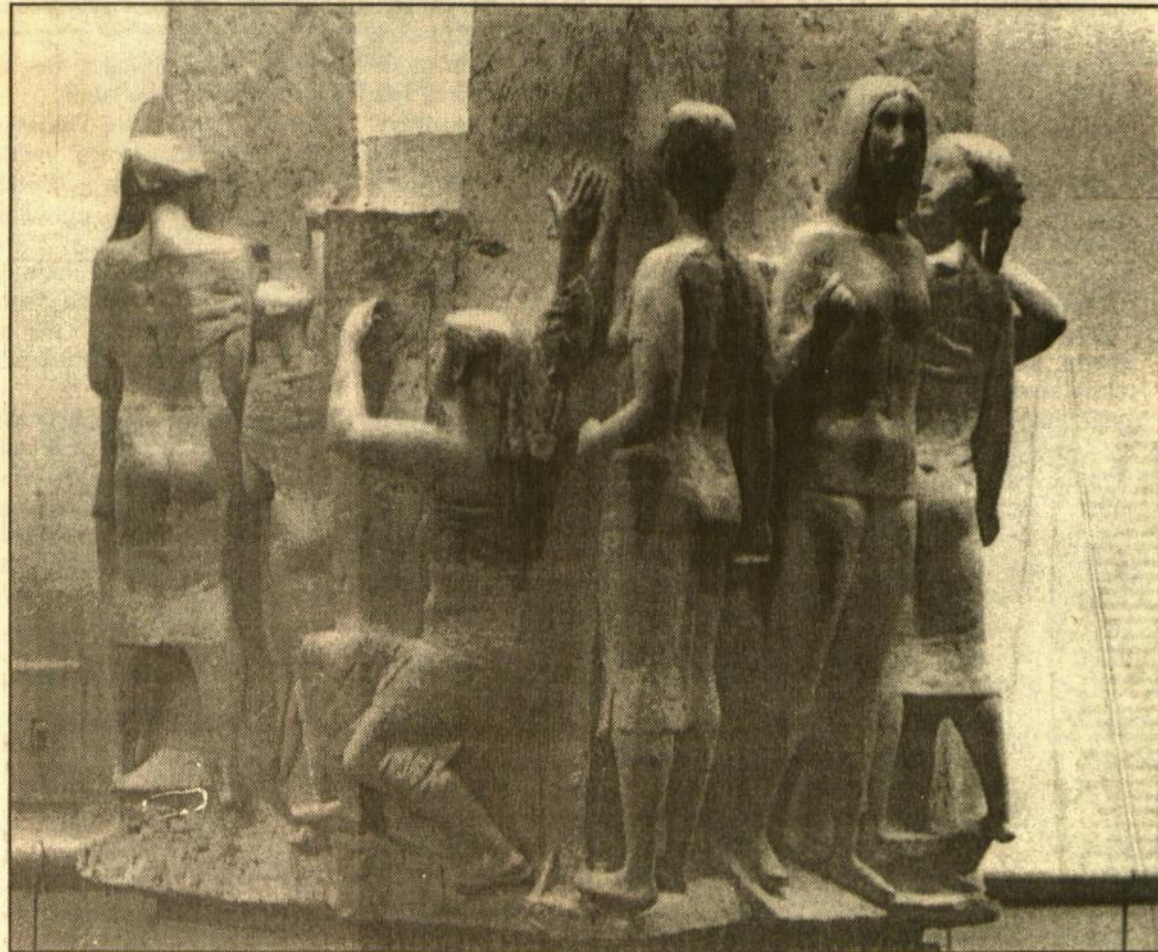
GRAŽINA: Pabaigai – kokie svarbiausi uždaviniai? Kaip įsivaizduojate idealią Genocido centro veiklą?

BIRUTĖ: Pirmas žingsnis ir gal visiems priimtinausia išeitis yra įvykdyti Genocido aukų muziejaus tarybos pasiūlymą: apsaugoti autentišką KGB pastatą Lukiškių gatvėje nuo tolimiesnių remontų ar kraustymų ir paskelbti visą KGB pastatą memorialiniu kompleksu, įjungiant į jį ir KGB archyvą.

Antra, valstybinis Genocido centras, jau vien pagal savo pavadinimą, turi atlikti genocido faktų tyrimą, jų vykdytojų išaiškinimą, šios medžiagos ruošimą ir komplektavimą. Tokiam darbui paskirti asmenys, be abejo, turi būti tokie, kurie yra visuomenėje gerbiami ir moksliniu, ir moraliniu atžvilgiu, kurie turės politinių trėmimų ir kalinių atstovų pasitikėjimą ir sugebės bendradarbiauti su jais. Kol to nėra, tai rimtas produktyvus darbas nebus atliktas.

Norėčiau baigti Čekijos prezidento Vaclav Havel žodžiais, kad „šalies vystymosi svarumui yra būtina tiksliai įvardinti kaltę ir atsakomybę ir įvykdyti teisingumą... Reikia pažymėti visus, kurie priešinosi totalitarizmui, atverti atgalios ir kaltės atpirkimo galimybes.“

(Pabaiga)

Vytautas Kašuba

Iš serijos „Buveinės ieškotojos“

tarti šį teatrinį sezoną, ketvirtąjį LIFE festivalį, Operos ir baleto teatre, Vilniuje, neseniai Jono Jurašo pastatytą Verdi „Aidos“ spektaklį.

• Julius Keleras yra oficialus Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos atstovas JAV ir Kanadoje. Ši leidykla, pastaruoju metu tapusi vienu svarbiausių

lietuvių kultūros šaltinių, leidžia poezijos, prozos bei užsienio autorių virstines ir originalias knygas.

Skambinti 718 827-1352.

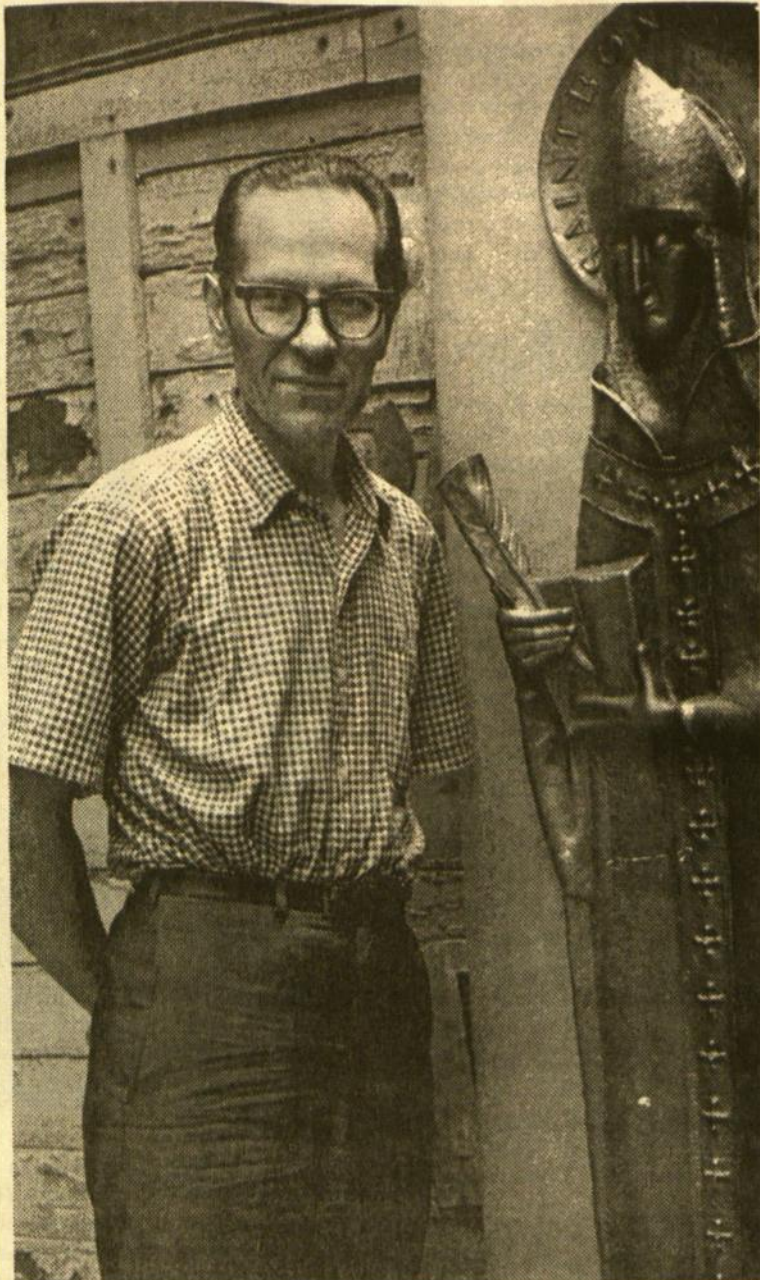
Prisimenu...

VLADAS VIJEIKIS

Išgirdau, kad mirė Vytautas Kašuba. Prisijungė prie kitų mano kartos žmonių, iškeliujančių negrįžtamai. Bet Vytautas buvo ne tik mano kartos žymus dailininkas, bet taip pat jaunystės draugas. Didžiuojusi, kad galėjau bendrauti su juo, kuris užsitarnavo žymią vietą Lietuvos meno istorijoje. Paulius Jurkus, kalbėdamas apie Kašubą, pasakė, kad Kauno Meno mokykla verta savo buvimo vien dėl to, kad išugdė Vytautą Kašubą ir Vytautą Kasių. Tikrai sutinku. Abu pažinojau.

Su Vytautu susitikome Kauno Meno mokykloje. Jis studijavo skulptūrą, o aš dekoraciją. Dažnai bendraudavome. Sugriebę litą, eidavome į kiną. Atsimenu dar vis mėgome "kaubojiškus" filmus. Dar bebūdamas mokykloje Vytautas jau pralenkė visus kitus. Buvo labai darbštus. Prisimenu jo didelį rinkinį anatominų piešinių. Čia kauleliai ir muskulai buvo pavaizduoti visa tikrove. Skulptoriui tas reikalinga.

Dar mokykloje Vytautas jau buvo kviečiamas dalyvauti tarptautinėse parodose. Prisimenu, jam buvo pavesta sukurti Vytauto Didžiojo skulptūrą Lietuvos paviljonui New York'o pasaulinėje parodoje. Nulipdžius iš molio didžiulį Vytautą teko jį išlieti iš gipso. Padėjėjams darbuojantis, taip ir buvo padaryta. Bet, kada reikėjo išnešti iš studijos, pasirodė, kad Vytautas netelpa nei per langą, nei per duris. Teko išlaužti sieną. Direktorius Šlapelis nebuvo labai

Skulptorius Vytautas Kašuba prie savo kūrinio „Šv. Bonaventūra“

patenkintas mokyklos griovimu, bet teko sutikti. Manau, kad jis tik rodė savo rūstų veidą, o širdyje džiaugėsi, kad iš

mokyklos išeina skulptūra, kurią matys visos pasaulis. Kiek žinau, dabar ji yra Boston'e. Tai buvo didelis pasiekimas ir gar-

bė, bet Vytautas Kašuba neišpuiko. Mes ir toliau eidavome pasižiūrėti "kaubojiškų" filmų. Tik dabar jau jis neoficialiai buvo paskirtas finansų ministru.

Vytautas nulipdė mano skulptūrą. Kaip būtų malonu dabar turėti tą jauną galvą. Taip pat mėgo sportą ir buvo, berods, JTS futbolo komandos nariu. Dalyvaudavo rungtynėse kaip vartininkas. Vieną kartą pakvietė mane pasižiūrėti. Rungtynės buvo su Makabi komanda. Vytautas sako:

— Vlada, palaikyk mano laikrodį.

— Kodėl?

— Po rungtynių dažniausiai būna muštynės. Gaila laikrodžio.

Atvirai prisipažinsiu, laukiau tų muštynių, bet neįvyko. Dabar, kada televizijoje matau muštynes sporto aikštėje, prisimenu neįvykusias Kaune.

Lietuvoje stipriais žingsniais populiarėjo krepšinis. Lietuvos krepšinio rinktinė važiuoja į Rygą susitikti su latviais. Tais amžiniais varžovais. Kažkas sudarė ekskursiją paremti mūsų kovotojus. Išjungėme ir mudu. Rygoje prisidėjo dar trečias kauniškas, kad viešbutyje būtų pigiau. Vieną kitą dieną apžiūrėjome Rygą, kuri tikrai buvo idomus miestas pirmą kartą pakliuvusiems į užsienį. Tą įvykį nutarėme atšvęsti vakarine gerame restorane. Taip pat sutarėme, kad kartu turime turėti ir moterišką lytį, kadangi džentelmenai nevaikščioja vieni be damų. Dama mielai sutiko būti viena iš ekskursančių. Taigi, mes trys ir mūsų dama pasirinkome gana puošnią vietą. Ir tikrai buvo kuo pasigrožėt. Čia tau ne Kauno senamiesčio užėigos. Padavinėjo vyrai. Tai geroka naujiena. Pagaliau atėjo atskaitymo valanda. Ir kai mes pamatėme didžiulius skaitmenis saskaitoje, mūsų veidai ištįso. Pasišnibždėję ir iškratė visas kišenes, supratome, kad turimų latų (Latvijos pinigai) ne užteks. Šioje baisioje valandoje, kreipiausi į mūsų damą. Pasirodė, beesanti labai suprantanti reikalus ir sutiko finansuoti. Moterys visados taupesnės.

— Paduok po stalą, — sušnibždėjau, kad kuris latvis nepastebėtų mūsų sunkios būklės ir tuo būdu būtų pakenkta Lietuvos garbei.

Rungtynės mes pralaimėjome. Grįžtant namo, pasienyje atėjo Lietuvos muitininkai su maišais. Labai pasipiktinę mūsų krepšinio komandos veiksmams, pareiškė, kad atims viską, ką norime prašmugeliuoti. Deja, mes nieko neturėjome. Mūsų bendras turėję tuščių saldinių dėžę. Tą su panieka muitininkai atstūmė.

1940 metais su Vytautu netikėtai susitikome Švenčionėliuose. Mat aš tada atlikau prievolę 2-ame pulke, o jis 9-ame. Kažkuriais nesuprantamais kariniais strateginiais sumetimais buvo sukeisti pulkai. Pusė pulko į Švenčionėlius iš 9-jo. Pusė pulko iš 2-jo. Labai trumpas susitikimas. Anais laikais keisti dalykai dėjos. Tai jau kita istorija. Staiga vėl susitikome Vokietijoje kažkurioje geležinkelio stotyje. Nežinomas likimas. Vienas į vieną traukinį, kitas į kitą.

Vėl susisinojome Amerikoje. Jis New York'e, aš Čikagoje. Vieną kartą atvažiuo Vytautas į Čikagą. Labai noriu pavaišinti savo senų laikų draugą. O žmona, kaip tyčia, keliom dienom išvažiuoja. Tad griebiuosi Čikagoje įprasto valgio. Koldūnų. Ėmiau virti tuos koldūnus. Užsikalbėjome beminėdami senus gerus laikus ir koldūnai suvirė į košę. Bet Vytautas neišrankus. Koldūnų košę pritiko prie mūsų prisiminimų.

Pastebėjęs jo kunigaikščių bareljefus, sakau:

Šiltas pavasario lietus
vis kažko dar lūkuriuoja...

ir magnolija už lango, —
tai į naktį išplaukianti
baltoji burė...

*

siaura upė
(tarp kalnų),
snigui tirpstant...
ir jos vandenys,
šiandien:
kaip netvarkingai
išpinta kasa...

IEVA

kai ji žydi taip,
kai ji kvepia, —

aukšta
ir nežymiai į kairę pusę
palinkusi...

kiekviena diena yra
sekmadienis...

— Padaryk Vytauto bareljefų.
Čikagoje yra ne tik Vytautų, bet
ir meno mėgėjų.

Vytautas sutiko ir atsiuntė man dešimt Vytautų ir dar vienuoliktą, kurį gausiu pardavęs tą dešimtą. Prisipažinsiu, kad komercija yra mano didžiausia silpnybė, bet ėmiausi šio uždavinio. Kad paskatinti pirkimą, aiškinau, kad Vytauto bareljefas nulieta iš nesudaužomos medžiagos, "Roman marble". Mano nustebimui, pavyko išparduoti. Bet vienas pirkėjas pareiškė, kad kabinant bareljefą ant sienos, nukrito ir sudužo. Su tuo sudužo ir mano tvirtinimas apie patvarumą. Teko atiduoti savąjį Vytautą ir sulipdyti skeveldras. Šiandien jis kaba ant mano kambario sienos. Matyti lipinimo žymės, bet tai man primena mano nevykusį komercinį žygį. Bet, svarbiausia, Vytautą Kašubą. Jis, kuris buvo pasižymėjęs amerikietiškoje visuomenėje, paliko ištikimam savajai tautai. Tik pažūrėkite į jo skulptūrų temas. Vis tai istorinės, legendinės, lietuviškos. Štai kodėl jis laimėjo konkursą Gedimino paminklui Vilniuje. Todėl, kad kūnu gyveno svetur, bet dvasia Lietuvoje.

Bebuvodamas Lietuvoje ir besilankydamas Trakų pilyje, pastebėjau Vytauto Kašubos sukurčius Lietuvos kunigaikščių bareljefus. Savo ekskursijos bendrams išdidžiai sakiau:

— Čia mano draugo darbas.

Šis mano rašinys gal kai kuriems atrodys gerokai keistas, smulkmeniškias, minint žymaus Lietuvos skulptoriaus gyvenimą. Bet vieniems lemta būti milžiniais, o kitiems tik būti jų paunksnėje.

Danguolė Sadūnaitė

Vytauto Maželio nuotrauka: „Pavasaris“

ANKSTI DAR

ir diena už lango,
ji kaip išblukusi, melsva
vėliava...

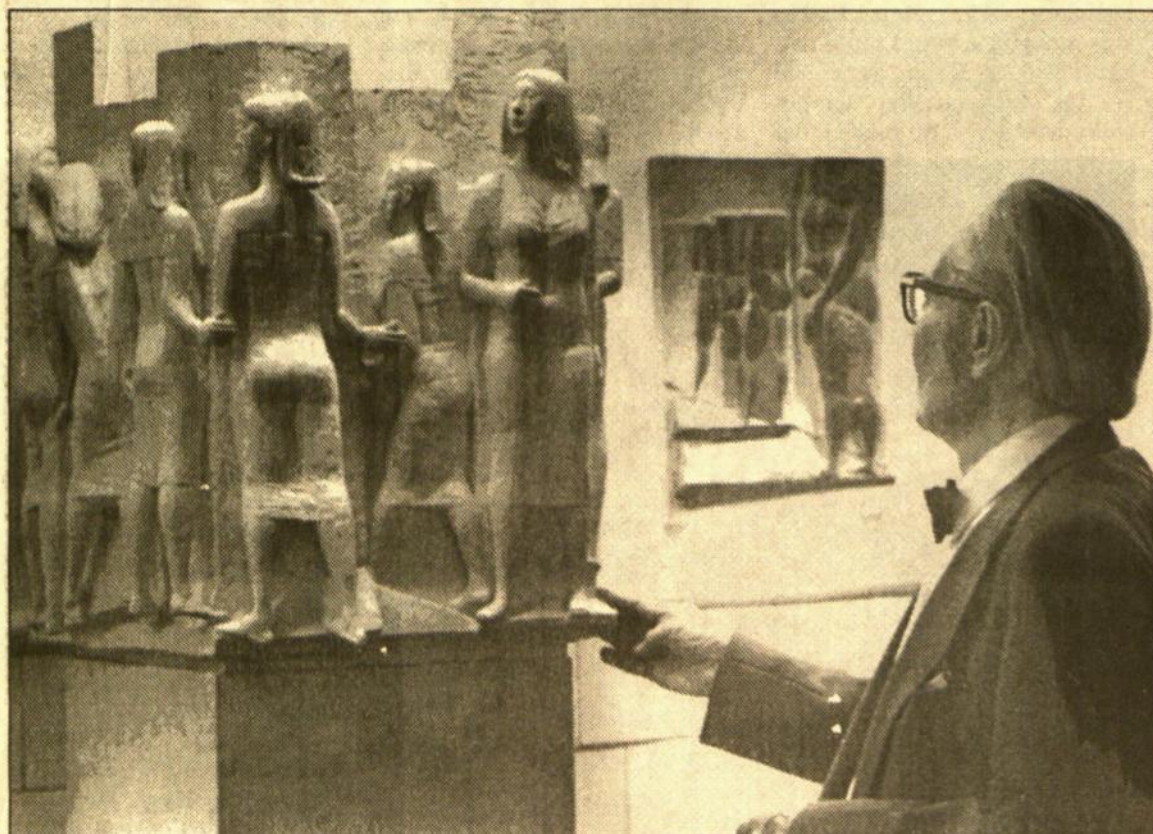
paukščiams čiulbant
aukštyn kyla,

vis plačiau ir plačiau
apie mus išsiskleisdama...

Vytautas Kašuba

Sibilės — pranašautojos

Vėlesniais savo gyvenimo metais skulptorius Vytautas Kašuba savo studijoje prie kūrinio „Buvenės ieškotojos“, kompozicijos, traktuotos kapitelio forma, susidedančios iš 12 figūrų (gipsas).

Vytauto Maželio nuotraukos

Vytautas Kašuba

Aušra Marija Jurašienė
Gipsas

• Vilnius. Mokslo ir enciklopedijų leidybos institute baigtas rengti žinyno apie JAV lietuvių pirmasis tomas. Dviejų tomų enciklopedinio pobūdžio žinyne bus pateikti duomenys apie maždaug 4,000 lietuvių, kurių visuomeninė, kultūrinė, profesinė bei Rito-

kia veikla užfiksuota nuo 1945 metų iki šių dienų. Jame taip pat bus žinios ir apie tuos lietuvių, kurie emigravo į JAV prieš Antrąjį pasaulinį karą, tačiau tęsė veiklą pokario laikotarpiu. (LR)

Vladą Baltrušaitį prisimenant

Knygos pristatymo renginiai — savotiškos šventės. Jei jos įvyksta knygynuose, džiugi įtampa tarytum kyla iš autografo pageidaujančių rašytojo gerbėjų būrio. Jei toks pristatymas suruošiamas universiteto auditorijoje — panašią kirbirkštį įskelia kolegų rate sklindanti minčių ir nuomonių banga.

Šių metų kovo 22 dieną Balzeko Lietuvos kultūros muziejuje, Čikagoje, knygos pristatymas buvo kitokio pobūdžio: į salę susirinkęs nemažas lietuvių būrys paminėjo a.a. operos solistą Vladą Baltrušaitį ir kartu pasidžiaugė muzikologės Jūratės Vyliutės knyga, gražiai atgaivinančia Baltrušaičio — žmogaus ir artisto paveikslą. Šiais metais solistui būtų suėję aštuoniasdešimt penkeri, tačiau jau dvidešimt dvejus metus jo nebėra savųjų tarpe. Knygos idėjos puoselėtoja ir finansuotoja — dainininko žmona Elena Baltrušaitienė.

Paminėjimo vakarui iš anksto apgalvotais žodžiais sumaniai vadovavo Dalia Sruogaitė. Čikagos Lietuvių operos vardu širdingai kalbėjo Vaclovas Momkus. Trumpą poetišką žodi taręs, ALVUDO vardu rožių puokštę dainininko žmonai Elena Baltrušaitienei įteikė dr. Jonas Adomavičius. Apie tauriasias Vlado Baltrušaičio asmenybės puses mintimis pasidalino Stasys Baras, kaip žinia, ir pats (atrodo, lyg vakar!) ryškia žvaigždė spindėjęs čikagietis lietuvių operos solistų padangėje. Sūėjimo romantiską dvasią tartum sustiprino Vlado Baltrušaičio dukraičių — Vėjūnės, pa-

Vladas Baltrušaitis

skambinusios Grieg'o Noktiurną, ir Auros, pagiedojusios Ave Maria — pasirodymas bei dukters Karilės Baltrušaitytės artistiška padeklamuotas Vinco Mykolaičio-Putino "Somnambulas". Savo ir šeimos vardu knygos autorei dėkojo dainininko sūnus Putinas Baltrušaitis — už atskleidimą tų tėvo kūrybinio gyvenimo pusių, kurių kadaise vaikystės protu negalėjęs nujausti.

Renginyje dalyvavo iš Lietuvos atvykusi knygos autorė Jūratė Vyliūtė. Kukliai, tartum ne

ji didžiulį darbą būtų atlikusi, Baltrušaičio gerbėjams perdavė šiuos žodžius:

"Nors didžioji dauguma knygos egzempliorių atkeliavo į JAV, tačiau knyga labiau orientuota į Lietuvos visuomenę. Ji tenai jau susilaukė šio tokio atgarsio. Žmonės skambina man telefonu, pasakoja, kokį didelį įspūdį darydavęs Baltrušaitis Kauno Valstybiniame teatre; koks nepaprastai įspūdingas baritonas — visų pagrindinių vaidmenų kūrėjas — buvo Vladas Baltrušaitis Vilniaus raies-

to teatre, ir kad iš jo laukta dar žymiai svaresnių darbų. Pasakoja tokių spalvingų, idomių scenos bei kasdienybės detalių, jog kartais atrodo, imk ir dar rašyk. Taip, Lietuvoje aukštai vertinamas operos solistas ir idomus, kultūringas, linksmas žmogus Vladas Baltrušaitis. Manau, kad išieiviuose taip pat atgis prisiminimai, kokia nors spalva praturtinantys Vlado Baltrušaičio portretą. Galbūt netgi svarbiais, mano nežinotais, nesuvoktais dalykais, labiau priartinančiais prie tiesos. Bet kas gali pasakyti, kur yra tiesa? Kas gali ją visą pamatyti? Tas pats žmogus įvairiuose savo gyvenimo tarpsniuose, įvairių aplinkybių veikiamas pamato tai vieną, tai kitą tiesos pusę."

"Neabejoju, jog kiekvienas, pažinęs Vladą Baltrušaitį, ras ką knygoje pakoreguoti, galbūt kitaip pamatyti, pasakyti, argumentuoti. Žinoma, galima į viską ir iš kito taško pažiūrėti. Bet tai jau būtų ir kieno nors kito knyga. Aš gi stengiausi matyti žmones, jų darbus, įvykius ir reiškinius Vlado Baltrušaičio akimis ir išryškinti būtent jo požiūrį."

Už pagalbą žiniomis, rašant knygą, autorė nuoširdžiai dėkojo Lietuvių muzikologijos archyvo direktoriui Kaziui Skaisriui, dainininkams Juozui Krištolaiytei, Salomejai Nasvytei-Valiukienei, Stasiui Barui, inžinieriui Broniui Polikaitiui. Tačiau didžiausius nuopelnus priskyrė Elenai Baltrušaitienei, knygos iniciatorei, užsakovei bei leidei.

Tuo galėtume ir užskleisti šaltoko pavasario šviesaus įvykio apibūdinimą. Tik jis būtų

nepilnas be keleto žinotinų dalykų. Jūratė Vyliūtė (dviejų suaugusių dukterų motina, kūrybiniame darbe pasirašanti mergautine pavarde) iki pensijos dirbo Vilniaus radijuje, muzikos laidų skyriuje. Ji priklauso Lietuvos kompozitorių ir muzikologų sąjungai, periodinėje spaudoje dažniausiai rašo apie naujausias lietuvių kompozitorių operas, operos teatro spektaklius bei dainininkus. Apie pastaruosius yra paruošusi septynias knygas: Elena Čiudakova; Valentinas Adamkevičius; Elena Mažrimaitė-Dirsienė (vokalo pedagogė); Slava Žemelytė — Kanados lietuvių dainininkė; Lagerininko teatrai (apie buvusį politinį kalinį tenorą Balį Radzių); Giedrė Kaukaitė (neišspausdinta); ir Vladas Baltrušaitis.

Septintoji knyga yra ne tik stambiausias, bet, regis, ryškiausias įkvėpimo žymė paženklintas autorės darbas. Vienu kartu jis gali būti vadintas ir istoriniu romanu, memuarais, ir išieivijos operos muzikologinių tyrinėjimų knyga — daugybe atžvilgių sumaniai ir talentingai parašyta.

Šiuo metu Jūratė Vyliūtė jau yra grįžusi į Lietuvą. Viešėdama Čikagoje, apie mėnesį ji rinko medžiagą tolesniems išieivijos muzikos kultūros temai skirtiems darbams, susirasdama daug medžiagos Žilevičiaus-Kreiveno Muzikologijos archyve. Svetingai ją priėmė Lituanistikos tyrimų ir studijų centro vadovas dr. Jonas Račkauskas, kurio žinioje šie archyvai yra; įvairiausia pagalba jai suteikė visi kiti šio centro darbuotojai.

Loreta Venclauskienė

Šių metų gegužės 17 dieną The Beverly Hilton viešbutyje, Beverly Hills, California, įvyko 24-asis kasmetinis dieninių JAV televizijos programų premijų įteikimas. The National Academy of Television Arts and Sciences prestižinį Emmy Award už „išskirtinį su daugeliu kamerų redagavimą“ (Outstanding Multiple Camera Editing) paskyrė Jonui Vyteniiui Stroliai. Nuotraukoje jis matomas su žmona Kristina po Emmy premijos įteikimo.

Šypsenos ir šypsenėlės — deimantai ir deimantiukai

NIJOLĖ JANKUTĖ

Čikagos Jaunimo centre — spūstis! Didesnė, negu per Kaziuko mugę! Kas čia darosi? Jaunimo centras pilnas jauniausio jaunimo — nuo vienerių iki dvylikmečių — vedini tėveliais, mamytėmis, seneliais ir močiutėmis. Ir visi šypso, nes atvyko į koncertą — „Šypsenėlės“. Kurie nori pasitikrint, kas ta „Šypsenėlė“, žiūrį į programos viršelį, kur šypso šios popietės žvaigždėlės — solistė Neringa Nekrašiūtė. O ją pamatęs, kas gali nesišypsoti.

Šilta Sekminių popietė, saulė danguje, „Saulutė“, Lietuvos

vaikų globos būrelis ženklas, ant programos, Neringa scenoje, mažai ir didelė publika salėje — viskas viena darni, plati, šilta šypseną. Ačiū „Saulutės“ pirmininkei Indrei Tįjūnėlienei, kuri suranda tokius džiugius būdus padaryti gerą darbą, nes koncerto pilnas skiriamas skurstantiems Lietuvos vaikams.

Malonu buvo žvelgti ir į margomis gėlėmis pražydusį scenovaizdį, sukurtą dailininkės Rasos Sutkutės.

Mažoji Neringa Nekrašiūtė (jai tik suėjo 11 metų) ir jos mokytoja Laima Lapkauskaitė, „O

lia lia“ vaikų choro, pagarsėjusio Lietuvoje ir už jos ribų, vadovė — tai profesionalės estados artistės nuo aprangos, laikysenos iki — svarbiausio — balso. Per 2 valandų, dviejų, dainomis gausių, dalių koncertą, praskrido jos, kaip margi paukšteliai giesmininkai, ir dar norėjosi, kad sugrįžtų.

Laima, elegantiškai apsirengusi, pristatė savo mokinę Neringą su motinišku pasididžiavimu ir šiluma, apibūdindama jos dainas ir laimėjimus estradoje. O pati Neringa, labai talentinga, stipraus ir malonaus balso mergytė, šviesė švietė dar nesugadinta vaikystėje. Dar nepasendino jos scena, dar neapnuogintom suknelėm, dar neišdazė, dar nepadarė ka-

rikatūra, kaip atsitinka ne vienam mažamečiui „entertainer“. Jos apranga ir laikysena rodo kaip malonus priešnuodis populiariams „The Ugly“ ir „The Sexy Look“. Tikėkim, kad Neringa dar pabus mergytė pagal savo amžių.

Neringos dainos, tačiau, ne visos buvo vaikiškos ir linksmos. Kai kurios skambėjo gana „suaugusiai“ ir minoriskai. Bet tos, kaip „Medinis arklukas“, „Lėlė Onytė“, „Šiu namo“, „Namai namučiai“ — pasigėrėtinos.

Jei ne visų dainelių muzika pagavo vyresniuosius klausytojus, tai sužavėjo jų žodžiai, Lietuvos poetų, Violetos Palcinskaitės, Ramutės Skučaitės, Vytenio Nemunelio ir kitų kūryba. Ir, žinoma, puiki Neringos taršana. Kokia graži, kokia dainuotinė mūsų kalba jauno, taisyklingai tariančio, dainininko lūpose!

Dar nespėjus atsidžiaugti Neringa ir jos grakščia mokytoja Laima bei jų dainomis, „Šypsenėlės“ koncertas klausytojams padarė dar vieną staigmeną: į sceną atspurdėjo Čikagos lituanistinės mokyklos vaikų choras! Dauguma choristų nedidesni už tą ežiuką, apie kurį uždainavo, bet jų balseliai, muzikinis susiklausymas ir vaidyba pagavo publiką iš karto.

Jaunutė solistė Agnė Gedvilaitė turi gerų duomenų žengt pirmyn dainos keliu, o jos broliukas Karolis, užtraukęs „Vai ko nusižvegei, bėrasai žirgeli“, sukėlė triukšmingas ovacijas. Balsas buvo didesnis už patį solistą. Galbūt tai pranašauja dainininko karjerą?

Triukšmingų aplodismentų susilaukė ir pati mažiausioji choristė-solistė Arija Rasutyte, netikėtai stipriu balsiuku ir žavia vaidyba sudainavusi „Pasakėlių ponas“. Dar penkiolika metų, ir Arija galės užtraukti arijas.

Choro dainelės buvo nuostabiai gyvos, padainuotos su jėgiais ir entuziazmu. Ypač nepamirštama „Vabaliukų dainelė“ ir „Namai namučiai“ kartu su soliste Neringa. Šią malonią

Laima Lapkauskaitė ir jos mokinė Neringa Nekrašiūtė kartu dainuoja „Saulutės“ koncerte.

Jono Kuprio nuotrauka

staigmeną Čikagos lietuviams padarė vaikų choro vadovė mokytoja Dalia Gedvilienė.

Besiklausant, besizavint ir beproįant, ateina mintis, kad tokios mokytojos kaip Laima Lapkauskaitė ir Dalia Gedvilienė — tai vaizgantiškų deimantiukų ieškotojos. Su meile muzi-

kai ir vaikui, su kantrybe ir pedagoginiais gabumais jos suranda tuos deimantiukus, apšlifuoja juos jų pačių nusteibimui ir mūsų pasigėrėjimui. Kada nors iš šitų deimantiukų rinktinės gal suspindės vienas kitas briliantas. Tai ir bus joms tikrasis atpildas.

O dabar sakom ačiū! Ir nenoriai paliekam salę, kur žemai, prie scenos dar tebetursinėja, tebetrypinėja smulkiausioji publika — dvimečiai-trimečiai — dar nesurasti lietuviškos dainos deimantiukai. Ar atsiras ieškotojų?

Čikagos lituanistinės mokyklos vaikų choro kelios narės scenoje „Saulutės“ koncerto metu Jaunimo centre. Jono Kuprio nuotrauka

Neringa Nekrašiūtė, dainuojanti „Saulutės“ koncerte Čikagoje.

Jono Kuprio nuotrauka